

NKK Oppdretterskolen

- del 2 Oppdrett

Bergen 19. og 20. mars 2011

Forelesere: Astrid Indrebø og Hilde Bremnes

Referat ved Solvor Nærland

Reproduksjon og interfertilitet

Tispers første løpetid

- små raser 6-8 mnd
- store raser 12-18 mnd
- store normale variasjoner mellom og innen raser (5 mnd – 2 år)
- første løpetid ofte kortere
- kan vise svakere brunst-tegn, men ikke alltid
- kan være falsk eller splitt brunst (løpetiden avbrytes etter kort tid, vanligvis uten egglosning. Etter noen uker eller 1-2 mnd kommer ny løpetid med egglosning)
- første løpetid kan være fertil
- Ikke anbefalt å parre tise på første løpetid. Hun er umoden mentalt og fysisk
- Mental modenhet har betydning for oppdragelsen av valpekullet
- NKK har krav om minst 18 mnd alder ved paring

Hvorfor så stor variasjon i alder ved første løpetid?

- arvelige faktorer
- ernæringsmessige faktorer

Innavl fører til

- nedsatt hypofyseaktivitet
- dårlig ovariefunksjon

Innavl er ut!!!

Pubertet hos hannhund

- Spermier (sædceller) i ejakulatet
- Prøver å pare brunstige tisper
- 5-8 mnd (avhengig av rase, størrelse)
- Svært unge hannhunder har
  1. lavt antall spermier
  2. liten bevegelighet på spermene
  3. lav fertilitet

Brunst-syklus hos tise

1. Pro-østrus (forbrunst) – rødt blod (ca 9 dager)

2. Østrus (brunst) – uttynnet blod, ikke friskt blod (ca 6-9 dager)
3. Metøstrus (60-90 dager)
4. Hvileperiode

Hvordan vet en hannhund at en tisper har løpetid - 1 km unna?

- tisper signaliserer ved å skille ut feromoner (kjemiske signalstoffer) under innflytelse av østrogen
- produseres i nyrene og i kjønnsorganene
- skilles ut med urin og utflod fra vulva
- gir signal om brunst
- averterer seksual-status
- har signifikant brunst-synkroniserende effekt på andre tisper

Pro-østrus (forbrunst): 9 dager – 2 – 21 dager

- regnes fra første dag med blodfarget utflod fra vulva
- vulva blir rød og hoven
- forandret adferd med urinmarkering og rastløshet

Østrus (den egentlige brunsten): 7 – 9 dager – 4 – 24 dager

- tisper er klar!
- vulva fremdeles noe hoven, men mykere enn i forbrunsten
- utfloden blir stråfarget
- noen tisper har blodfarget utflod hele tiden

Eggløsning

- Eggløsning tar tid: De fleste 30-48 timer etter LH-topp. Noen follikler ovulerer ikke før etter 96 timer
- Eggene må modnes før de kan befruktes
- Tispen kan la seg parre fra 5 dager før til 5 dager etter starten på den fertile perioden
- Sædcellene kan overleve 3-7 dager

Drektighetsperiode

- Normal drektighetsperiode varierer fra 57 – 70 dager etter paring
- Drektighetslengde er gjennomsnittlig 65 dager fra LH-toppen

Optimalt paringstidspunkt

- tisper viser brunst-atferd
- vulva er fremdeles svullen, men ikke hard (man må kjenne etter med fingrene rundt hele)
- se etter fargen på utfloden
- ta evt blodprøve, men tidspunkt for blodprøve må ikke bare vurderes ut fra hvilken dag det er, men hvordan vulva er. Se på hunden.

Symptomer	Vent med paring
Viser interesse for hannhund	2-5 dager
Begynner å la hannen ri	1-3 dager
Begynnende blødning	10-14 dager (store variasjoner også hos samme tisper)
Stråfarget eller rød/brunlig tynt utflod	2-3 dager

Metøstrus:

- starter når tispa ikke lenger står for hannhund, og varer i 60-90 dager
- høyere progesteronverdier
- I denne perioden har tispa innbilt svangerskap. Dette er ingen sykdom.
- Noen har kraftig innbilt svangerskap med mye melk.
- Ved mye melkeproduksjon kan de få jurbetennelse
- Dumt å forsterke symptomene ved å gi tispa pipedyr o.l.. Det er å oppmuntre til vokting over leker
- Det er ofte vi som gjør innbilt svangerskap til et problem ved at vi fokuserer for mye på det

Anøstrus:

- hvileperiode
- varer 125 dager

Årsaker til at tispa ikke blir drektig eller føder små kull:

- Paringstidspunkt er feil i 40 % av tilfellene
- Stress (f.eks. p.g.a. lange reiser, gjerne med fly, dårlig tid, kommer fram midt på natta, sliten). Trenger god tid!
- Atferdsproblem (stresset, utafør, redd)
- Dårlig kondisjon
- Alder (hunder har ikke menopause, men fertiliteten kan avta)
- Infeksjoner eller tidligere infeksjoner i f.eks. livmoren
- Unormal løpetid eller andre hormonelle problem
- Avl - innavl
- Anatomiske defekter
- Hannhunden!

Herpesvirus:

Skilles ut med sekreter.

- Voksne hunder smitter hverandre ved inspeksjon av kjønnsorganer via utfloden under løpetid (begge kjønn) og ved paring
- Valper smittes fra mor under fødsel eller smittes fra andre valper

Forebygging:

- tispa kan vaksineres like før paring og 1-2 uker før fødsel
- foreløpig er ikke vaksinen i Norge, men snakk med veterinær

Unormal løpetid

- stille brunst: har løpetid, men viser svake tegn med lite eller ingen blødning

Drektighet hos hund

Store variasjoner fordi

- egglosning foregår over mange timer
- eggene kan ikke befruktes før etter 2-5 dager
- sædcellene kan leve i tispa i flere døgn
- tispas alder
- antall fostre (ved store kull noe kortere drektighetstid)
- rase

Man tar utgangspunkt i siste paring når man teller tid. Men det er ikke alltid riktig.

Implantasjon (dvs at morkaka fester seg)

- 17-22 dager etter paring
- dette er en følsom periode
- ikke utsette hunden for stress i den perioden (f.eks. utstilling)

Hvis det kommer mørkegrønt utflod uten at noen av valpene er født, er det et faresignal. Kontakt dyrlege. Dersom det er født en valp, er det normalt med slik mørkegrønn utflod etterpå.

Rundt 4. uke er det lettest å kjenne med hendene hvor mange valper det er. De er da runde og ligger litt fra hverandre.

Forandringer under drektighet

Vaginalutflod

- Noe hoven rundt kjønnsåpningen etter avsluttet løpetid
- Utfloed rundt tiden for implantasjon, når morkaka fester seg (dvs mellom 17-22 dag).
  - * Kan være mye, men lukter ikke.
  - * En sjelden gang litt blødning
  - * Kan være majonesfarget
  - * Normalt tegn på at tisper er drektig er luktfri og tilnærmet majonesfarget utfloed
- Noen tisper har utfloed under hele drektighetsperioden. Men da er det blankt, ikke majonesfarget.

Noen tisper er kvalme mens de er drektige. Ellers er økt matlyst vanlig.

Vektøkning:

- øker gradvis, og markant etter 4-5 uker
- vektøkning fra paring til fødsel er 15-35 % avhengig av rase, kullstørrelse, mengde fostervann og tispas hold.

Kroppsforn

- forandres gradvis
- jur og spener: forstørrelse av juret ved 2-3 uker (må kjenne etter med fingrene)
- juret blir også forstørret ved innbilt svangerskap, men da etter 3 uker
- forstørrelse av spener ved 3 uker, rosa og mer spretne
- fosterbevegelser kan kjennes fra rundt 50 dager, men ikke alltid. Fostrene sover stort sett.

Ultralyd

- Ved 30-35 dager er sikkerheten 95-98 %, avhengig av øvet personalet
- Etter dag 35 er sikkerheten for negativt resultat nær 100 %.

Resorpsjon av fostre

- fostrene dør før forkalkning av skjelettet (dag 40-42)
- foster og fosterhinner suges opp

Mumifisering: inntørking av blodvev ("mumie").

Årsaker til fosterdød

- uheldige genkombinasjoner
- kromosomfeil

- for lite progesteron
- hypothyreose
- ernæringsmessig ubalanse
- bakteriell infeksjon
- forgiftninger

Ikke gi medisiner til en drektig tisper uten at det er helt nødvendig. Medisinene kan gi skade på fostrene.

Fóring av drektig tisper

- Fór tisper normalt fram til 5. uke
- Først på slutten av drektigheten er det økt behov for mat
- Ikke mye ekstra fór da heller. Aktiviteten går ned
- Gjerne normalt fór gjennom hele drektigheten. Hun skal ha velbalansert fór, men unødvendig med valpefór
- Gi flere små måltider pr dag de siste ukene. Hun kan være så full i buken at det kan være vanskelig å få i seg mat.
- Tisper skal være i normalt hold under hele drektigheten

Fødsel

Forberedelser til fødselen

- kok en fet høne eller kylling
- ha klar flytende parafin (medisinsk), til evt hjelp til å få valpen ut
- kasse med varmeflaske og håndkle til å ha de nyfødte valpene i hvis tisper må ut og når hun skal føde flere valper
- kateterklype (eller tanntråd e.l.) til å lukke noe som skal være lukket (f.eks. ved blødning fra navlestreng)
- kalsium/druesukker (skal blandes med hønsekjøttet etterpå)

Fødselen settes i gang ved at det frigjøres hormoner fra fosteret. Dette påvirker livmoren.

Tegn på at fødselen er nær forestående:

- nedsatt/oppheort matlyst siste 1-2 dagene
- sover mye mot slutten av drektigheten
- pesing/graving, stadig urinerer, urolig i blokkingsstadiet
- roligere når blokkingen er fullført og utpressingen starter
- melk/fylning i juret
- Temperaturen bør måles fordi det da vil avdekkes hvis noe går galt
- Temperaturen gir holdepunkt for når man kan forvente en fødsel, eller når man ikke kan forvente det
- Temperaturen synker rett før fødselen.
- Fødsel skjer oftest 6-12 timer etter temperatur-drop
- Fødsel skjer ikke før temperaturen har steget mot normalt nivå.
- Etter fødselen har tisper høyere temperatur enn normalt

Blokkingsstadiet

- spisevegring
- tykt slim + blokkingslim (kommer fra livmoren)
- hyppige urinerer
- sammentrekning av livmoren – veer

- urolig, graver, peser
- snur seg stadig mot buken

Fostervannet kan ha en svak grønn farge. Dette er ikke farlig.

Hvis det har gått mer enn 4-5 timer siden siste valp ble født, og det er flere valper igjen, kan tisper trenge hjelp.

En fødsel bør ikke vare mer enn 12 timer. Er det god progresjon og stort kull, kan det likevel ta inntil 1 døgn.

I små hunderaser kan utpressing av en valp ta lenger tid fordi valpen prosentvis er større i forhold til valpemoren.

Hvis valpen trenger hjelp til å komme ut, dra forsiktig *nedover* i takt med veen.

Viktige opplysninger i en sykehistorie

- tispas alder
- tidligere kull
- paringstidspunkt
- antall paringer
- melk i juret?
- temperatur/temperaturfall
- tispas oppførsel de siste dagene
- tispas oppførsel akkurat nå
- har fostervannet gått? Eller var det bare urin? (urin=sildring, fostervann=som hull på en ballong)
- har tisper hatt pressveer?
- har det kommet valper?
- tispas allmenntilstand

Dystokier = et hvert problem som påvirker fødselen.

Inerti = dårlige veer (dvs kontraksjonene i livmoren er for svake til å presse fosteret gjennom normale fødselsveier)

Årsaker til primær inerti

- få fostre
- døde valper
- svært mange valper – mye fostervann
- medfødt defekt i omsetning av næringsstoffer i livmormuskulaturen. Fører til at livmoren ikke reagerer med sammentrekninger på de signaler som gis.
- greier ikke å mobilisere tilstrekkelig kalsium (kalk er med på å øke sammentrekningene i livmoren)
- mangelfull ernæring i forbindelse med fødsel
- mentale forstyrrelser: stress og uro

Tisper som *ikke har evnen til å føde normalt*, skal tas ut av avl!

Det samme gjelder tisper som *ikke har evnen til å produsere melk* eller *ikke har evnen til å ta seg av valpene sine!*

Årsaker til sekundær inerti

- følge av problemfylt valping
- mangelfull ernæring under fødsel
- store valper som fører til blokkering av fødselsveier

Råd til eier

- unngå stress, fjern evt stressende momenter
- byggsuppe eller hønsekraft tilsatt glukose (50 g/l) + kalsiumlaktat (20g/l)
- bestill gjerne dette på apoteket *før* fødselen, ikke noe de alltid har på lager
- gå en liten tur med tispa hvis fødselen stanser opp, løp litt
- ta evt tispa med på en liten biltur (ta med håndkle + liten lommelykt)
- la valpene suge, massér gjerne juret og buken forsiktig

Vaksinering

Hunders forsvarssystem/immunitet

1. Aktiv immunitet
  - gjennomgått infeksjon
  - vaksinasjon
2. Passiv immunitet
  - maternale antistoffer (overføres fra mor gjennom fosterliv og råmelk)
  - serumbehandling

Kjernevaksiner

Vaksinasjonen har størst effekt hvis man venter til valpen er 12 uker.

- Skal valpen ferdes i et miljø med smitterisiko for *parvo*, kan man velge å vaksinere den for bare parvo når den er 8 uker.
- Vent med øvrige vaksiner til valpen er 12 uker
- Revaksinasjon når valpen er 1 år
- Deretter revaksinasjon hvert 3. år.

Tilleggvaksiner

Gis etter nøye vurdering.

Eks mot kennelhoste,(parainfluenza), leptospirose, rabies

Parasitter hos hund

Endoparasitter

- innvendige parasitter
- de vanligste i Norge er spolorm (to typer). Spolorm kan forårsake problemer hos valper og unge hunder, ikke for voksne hunder

Profylaktisk behandling mot spolorm gis kun til valper, ikke til voksne hunder.

Valpene og tispa behandles med pasta ved

- 1. uke (før 2,5 uker)
- ved 4 uker etter fødsel
- ved 8 uker (kun valpene)
- ved 12 uker (kun valpene)

Hos voksne hunder ligger spolormene innkapslet i muskulaturen. Men hos tispa (valpemoren) vandrer spolormen. Voksne hunder behandles ellers kun ved påvist angrep eller symptomer som indikerer at hunden har parasitter.

Echinococcus (revens dvergbandelorm)

Rovdyr (hund, rev og ulv) er endeverter for denne. Mellomvert er dyr som blir spist av rovdirene.

Zoonose (echinococose): Mennesket smittes via pels, avføring, bær og sopp.

Parasitten er ennå ikke i Norge, men er nå funnet i Sverige. Derfor er det innført nye regler for hund som skal reise mellom Norge og Sverige. Man må gi hunden ormetablett før og etter passering av norske grensen. Det er prisen for å reise med hund. I tillegg er det veldig viktig å plukke opp hundens avføring de første 3 dagene etter hjemkomst.

Parasitten har ingen betydning for hunden (endeverten), men for mellomverten (mennesket). Mellomverten får i seg egg, og det dannes cyster i muskulaturen. Sykdommen hos mennesker heter *echinococose*. Den fører til at det dannes store, væskefylte hulrom, svulstlignende prosesser ulike steder i kroppen der larvene utvikler seg. I alvorligste tilfeller kan hjerne og lever affiseres. Dette er en prosess som tar lang tid. Det kan ta år før symptomene opptrer. Lidelsen kan være dødelig.

Helse og sykdom hos tisper fra fødsel til avvenning

Fóring av diegivende tisper

Diegiving er en stor ernæringsmessig utfordring for tisper.

Puerperiet

Juret begynner å tilbakedannes 4-6 uker etter avvenning. Men det vil aldri tilbakedannes i samme grad som hos en juvenil tisper.

Jurbetennelse (mastitt)

- forekomst er ca 8 % hos diegivende tisper
- mest kritisk de første dagene etter fødsel (3/4 av tilfellene)
- neste kritiske periode er ved avvenning
- hos hund oppstår slik betennelse oftest i de bakre jurkjertlene

Disponerende faktorer for jurbetennelse:

- stress
- vanskelig fødsel
- mange dødfødte
- hevelse i juret fører til dårlig tømning (trenger hjelp til å tømme)
- sykdommer som påvirker allmenntilstanden

Faktorer som kan føre til jurbetennelse selv om tisper ikke har valper:

- infiserte jursvulster
- pseudograviditet (ved mye melk i juret under innbilt svangerskap bør juret holdes under oppsikt. Kan utvikles jurbetennelse)

Symptomer på jurbetennelse

- redusert allmenntilstand med feber (fra lite til høy)
- varierende matlyst
- slimhinner
- puls
- melk (ofte endret konsistens og farge, tykkere og gulaktig, seinere rosa)

En sjuk tisper klarer ikke å ta seg av valpene sine! Heller ikke å slikke dem slik at de får avføring. Valpene må få hjelp av oppdretter til dette.

Behandling av jurbetennelse er først og fremst hyppig uttømming

- bruk varmt grønnsåpevann til å stimulere (vanlig grønnsåpe uten tilsetning)
- manuell tømming
- få ut så mye puss som mulig
- legg deretter til valpene og la de suge. Det hjelper
- ved å få ut pusset kan vi få temperaturen ned fra 41 til 39.

Hvis ikke dette er nok, må det gis antibiotika av en type som valpene tåler.

For lite eller ingen melkeproduksjon

Årsak:

- prematur fødsel
- for tidlig keisersnitt
- stress
- annen sykdom
- dårlig nedgivning av melk
- arvelig

Livmorbetennelse like etter fødselen

Oppstår vanligvis i løpet av 1-3 døgn etter fødselen.

Disponerende faktorer:

- vanskelig fødsel
- valper igjen i livmoren
- fosterhinner i livmoren

Symptomer:

- svært illeluktende utflod
- påkjent allmenntilstand (meget høy feber)
- valpene er urolige

Behandling:

- antibiotika
- tømme livmoren
- evt fjerne livmor og eggstokker, men det gjøres bare hvis det er helt nødvendig

Uterusprolaps = leieforandring av livmor like etter fødsel, livmoren vrenses

Melkekrampe

- skyldes for lavt kalsiumnivå i blodet
- sjelden hos hund
- overveiende hos små raser
- oppstår etter 2-4 uker (når melkeproduksjonen er på sitt høyeste)
- symptomer er uro og nervøsitet
- kan også oppstå problem med *for mye tilskudd* av kalsium (kan få melkekrampe av for mye kalsium)

Gi kun kalsium og druesukker under fødsel, ikke seinere.

Begynn gjerne å gi valpene litt tilleggsfôr (forsiktig avvenning) fra de er 2-3 uker gamle for å unngå problem med kalsium hos mor.

Hvordan vet vi at tispa er tom (dvs ferdig med valpingen):

- hun forandrer oppførsel: rolig, legger seg
- kjenn etter når hun står: kjenn fra ryggen og ned langs siden mot buken. Kjenner du en ping pong-ball, er det et valpehode

Kontakt dyrlege hvis ikke alle etterbyrdene er kommet i løpet av 6-8 timer etter siste valp.

Få tispa undersøkt hvis ingen valp har kommet og

- tydelig temperatur drop for 1 døgn siden, men ingen flere tegn til fødsel
- grønnsvarte flytninger
- fostervannet gikk for mer enn 2-3 timer siden
- svake, uregelmessige pressveer i 2-4 timer
- sterke, regelmessige pressveer i 20-30 min.

Valper

Helse og sykdom – atferd, reflekser og signaler hos spedvalper (0-8 uker)

Vegetativ fase

Valpene kan ingenting, ikke en gang regulere kroppstemperaturen

- ikke tilfører varme, men unngå at valpene *taper* varme
- når tispa skal ut, trenger valpene hjelp enten fra en kasse med varme eller varmelampe
- varmelampe må ikke brukes når tispa er til stede, bare når hun er ute
- det skal være vanlig romtemperatur, 20-22 grader. Viktig at det er tørt.

Kroppstemperatur hos spedvalper

- etter 24 timer er den 35,5 grader
- fra 7. dag er den 38,0 grader
- fra 4. uke er den 38,5 grader
- nyfødte valper skjelver ikke selv om de fryser, skjelvereksjon begynner først rundt 6-8 dag
- ved 4 uker kan spedvalpene regulere kroppstemperaturen selv

Valpesøvn

- i de første par ukene sover valpene store deler av tiden
- drømmesøvn –REM-søvn - er tegn på at valpene er friske
- 7. dag: 85 % REM-søvn
- ved 2-3 uker: den aktive drømmesøvnen avtar gradvis og erstattes av den voksne hundens dype søvn
- ved 35 dager er 7 % REM-søvn

Reflekser

”Rooting reflex”

- valpen orienterer seg mot og trykker seg inntil ethvert varmt objekt i nærheten av hodet
- valpen beveger seg mot kilden som slikker den på hode og rygg, dvs mot mor
- refleksene forsvinner gradvis fra 4. dagen

Urin og avføring er styrt av reflekser

- refleks utløses av massasje
- valpen er avhengig av slik massasje for å overleve
- hvis ikke mor gjør dette, masser med en bomullsdott med matolje eller parafin
- refleksstyrt urinering og avføring avtar gradvis, og opphører når valpene er rundt 4 uker

Tispa fjerner avføring etter dette

- noen slutter når valpene får tilleggsmat
- andre slutter når valpene er helt avvent
- noen slutter aldri...

Tisper som ikke har evnen til å ta seg av valpene, bør utelukkes fra videre avl. Det samme gjelder tisper som ikke har evnen til å pare seg eller føde normalt.

Hvis det er utført keisersnitt før noen av valpene er født, prøv D.A.P. i stikkontakten. Det virker beroligende på både mor og valper. Prøv også D.A.P., gjerne halsbånd, hvis mor er bøllete mot de andre tispene.

Valpene blir stadig mer bevisst på hvor de gjør i fra seg. Fra ca 18. dag søker de til et hjørne av valpekassen. I begynnelsen til hvert sitt, seinere de fleste til samme hjørne.

Syn

- Valpene begynner å åpne øyelokkene fra rundt 10. dag
- at øyelokkene er åpne, betyr ikke at valpen kan se
- synsevnen utvikles gradvis, man antar at den ikke er fullt utviklet før etter flere måneder
- unngå sterkt lys, og også blits, til valpen er 3 uker

Hørsel

- ørekanalen er helt tett
- 10-14 dag åpnes ørekanalen
- hjernen er likevel ikke moden nok til å oppfatte lyden
- rundt 19. dag lar valpen seg forskrekke av lyd
- rundt 25 dag er nervesystemet så utviklet at valpen kan orientere seg mot visuelle og lydmessige stimuli

Håndtering og stress

- viktig at valpen blir håndtert rolig og omsorgsfullt, jo tidligere jo bedre
- mildt stress gjør at valpen seinere i livet lettere kan håndtere ulike former for stress
- skal håndteres og eksponeres for mildt, moderat stress så tidlig som mulig for normal utvikling. (det samme gjelder hos mennesket)
- mye stress fører til økning av hormonet ACTH, og viser sammenheng med nedsatt evne til å lære senere i livet (det samme gjelder hos mennesket)

Surkling/væske i lungene hos nyfødte valper

- kan ha ligget litt lenge før fødsel
- masser valpen kraftig med èn gang
- hold den med hånda over ryggen, ”sleng” den kraftig opp og ned ett par ganger, og så massering (slynging)
- ikke gi deg om valpen ikke puster: bruk slynging og massering en stund
- få valpen i gang mekanisk
- selv om valpen er slapp, er det ikke nødvendigvis noe galt med den. Kanskje den bare er sliten etter fødselen

Nyfødte valper er utsatt for:

- hypotermi (lav kroppstemperatur)
- hypoglykemi (lavt blodsukker), skyldes høyt energibehov, født med små reserver av glykogen, umoden lever
- dehydrering (væskemangel), 82 % av kroppen er vann, stort tap av vann gjennom umodne nyrer

Uansett sykdomsårsak: blir valpen

- kald (hypotermi)
- tørr (dehydrering)
- for lavt blodsukker (hypoglykemi)

Da dør valpen!

Få i den væske og druesukker!

Råmelk

- Inneholder immunoglobuliner
- absorberes fra øvre deler av tynntarmen i få timer etter fødsel, og minimalt etter 12 timer
- råmelk bør være *det første* valpen får i seg

Hvis tispa ikke har råmelk bør hun få serumbehandling hos dyrlegen ved fødselen og etter 12 timer. Deretter glukose.

Næringsinnhold i melk

- mye mindre laktose (melkesukker) i hundemelk enn i andre typer melk (katt, geit, ku). Må valpene få tilskudd, så la de få hundemelk, ikke annen type melk.
- tåler litt surmelk (biola, yoghurt), men absolutt ikke vanlig kumelk.

Hvor lenge skal man tilleggsføre og hjelpe en slapp valp?

- generelt råd er at valpen skal vise tydelig tegn på å bli bedre i løpet av de første 3 dagene.

Urolige valper:

Hvis alle valpene er urolige, undersøk tispa

- lite melk?
- jurbetennelse?
- diare?
- livmorbetennelse?
- mangler evnen til å ta seg av valpene?
- for varmt i rommet?

Hvis én valp er urolig, sjekk valpen for:

- sjekk for ganespalte
- andre misdannelser
- diare
- forstoppelse
- infeksjon

Herpes virus-infeksjon:

Symptomer på akutt infeksjon hos spedvalper

- anorexi
- gulgrønn diare
- oppkast
- slapphet
- sutring
- renner fra nesen

Valpen dør ofte innen noen dager

Fading puppy syndrome

- tilsynelatende friske valper som dør før de er 2 uker

Swimmers – ”Flat puppy syndrome”

- kommer seg ikke opp på beina
- beveger seg som en skilpadde med paddeflatt bryst og beina rett ut
- oppstår ofte hos *store* valper i kull med få valper

Behandling:

- enkelte kommer seg opp ved 4-5 ukers alder, men de fleste ikke
- behandlingen er å tape beina foran på kroppen! Fest en mansjett rundt hvert av de to forbeina, og knytt mellom dem
- valpen blir helt normal når den kommer seg på beina.

Diaré

Hos spedvalper

- sjekk tispa
- kan være primær infeksjon
- parvo?

Hos eldre valper

- dårlig fôr? (f.eks. fordi det er for varmt)
- parasitter?
- infeksjon?
- parvo?

Behandling

- bygge opp normal tarmflora med melkesyrebakterier/Zoolac
- væskehandling
- elektrolytter
- glukose
- valper som spiser fast føde får Intestinal Diet (effektivt) evt i kombinasjon med Zoolac
- antibiotika er siste utvei

Forstoppelse

- dårlig stell fra mora?
- flaskefóring fører iblant til forstoppelse

Behandling

- barneklystér (microlax)
- forandre mat (tilsette matolje)

Valpefurunkulose

- oppstår ved 3 uker – 12 mnd (flest før 16 uker)
- rasebetinget?
- ofte flere valper i et kull
- hevelser, byller, sår i huden
- pussaktig utflod fra øyet
- ørebetennelse, puss

Behandling

- cortison, stor dose i 2 uker, nedtrapping
- forsiktig vasking av områdene
- evt antibiotika ved sekundære infeksjoner
- prognosen er god ved riktig behandling
- prognosen er svært dårlig uten adekvat behandling

Atferd - fra valp til voksen

Valpene skal håndteres av mennesker med en gang, dvs av oppdretteren, ikke av hvem som helst.

Men det er i perioden fra valpene er 5 uker at de lærer mest.

Nyfødt perioden (0-2 uker)

Spising –soving

Reaksjon fra valpen på smertefull stimuli er hyling. Men den trekker seg ikke unna.

Overgangsperioden (2-3 uker)

- øynene åpnes
- hyler fremdeles som reaksjon på smerter, og nå forsøker de å komme unna
- dette er den perioden i valpens liv da utviklingen skje *raskest*

Sosialiseringsperioden (3-12 uker)

- den *viktigste* perioden i valpens liv, med viktige sosiale ”vinduer”
- ved 3-8 uker kan valpen lære hvordan den skal forholde seg til andre hunder
- mellom 5 og 7 uker er den fineste perioden, der det er lettest å sosialisere valpen både overfor mennesker og overfor fremmede hunder
- viktig at de fremmede hundene valpen møter er snille og gode i hodet
- negative opplevelser læres og huskes godt fra valpen er rundt 7 uker

Synet på atferd

Synet på atferd har forandret seg. Det er ikke lenger dominansteorien som er sentral. En sannhet varer ikke evig... Utviklingen har gått fra Nordenstam til Hallgren, og nå også Runar Ness, som har studert ulv som lever i naturen.

Hvordan få en flott og velfungerende hund?

Bevisst arbeid fra eierens side

- valg av rase
- valg av oppdretter
- valg av linjer
- eiers kompetanse og forventninger
- innsats med valpen – tid og kompetanseheving
- oppdretter jobbe mye med valpene til de leveres

Kravet til hundeeierne øker!

- ”farlige hunder”
- hundeeiere og oppdrettere må skape motvekt og vise hvor positivt hundehold er for mange mennesker
- grunnlaget legges gjennom avlsarbeid, riktig sosialisering, og videre trening

Hundens utviklingsstadier (skjematisk)

- Nyfødtperioden 0-2 uker
- Omstillingsperioden 2-3 uker
- Sosialiseringperioden 3-12 uker
  - hunder som ikke har menneskelig kontakt de første 14 dagene, blir ofte skye og lite

dresserbare

- ved 3 ukers alder – assosiativ læring
- ved 5 ukers alder – redselsreaksjoner i gang
- mor starter pregningen, og søsknene gir hverandre en opplæring i å være flokkmedlemmer og hunder
- I tiden fra 8 til 12 uker har kanskje hunden sitt største innlæringspotensiale (på valpens premisser)
- ny eier overtar her, og preger hunden på det livet den skal leve
- Unghundperioden 3 – 6 mnd
  - tilveksten avtar
  - motorikken utvikles
  - atferdsmønstrene videreutvikles og nye læres
- Voksenperioden, etter kjønnsmodningen

Stadiene går over i hverandre, men periodene har ulike fokus.

Runar Næss: Rules of 12s:

Dvs at valpen skal oppleve minst 12 forskjellige slag av det som er skissert under:

1. Minimum 12 ulike underlag (gress, parkett, strekkmetal, fjell o.l.)
2. Lekt med 12 ulike leker
3. Opplevd 12 ulike miljøer
4. Samhandlet med minimum 12 personer (gamle, unge, skjegg, farger, vogn) og hunder
5. Blitt eksponert for minst 12 ulike lyder
6. Eksponert for minst 12 bevegelige objekter
7. Opplevd minst 12 utfordringer
8. Håndtert av alle familiemedlemmene minst 12 ganger pr uke
9. Fått mat fra 12 ulike fat i ulike situasjoner
10. Spist på 12 ulike steder
11. Gått i kobbelt minimum 12 ganger og steder
12. Vært alene 5-45 minutter 12 ganger i uken

All trening må skje når valpen er i modus for det, ikke når den er redd

Stress

Stress er både positivt og negativt

- gir økt ytelse
- for mye og for hyppig stress kan være negativt
- viktig å tenke stressreduksjon: ro, trygghet, avpasset aktivitetsnivå, positive treningsmetoder og forutsigbarhet

Personlighet

Personligheten hos mennesket inndeles mellom temperament og karakter, og dette kan vel overføres til hunder.

1. Temperamentet:
  - grunnmyttet, som holder seg stabilt
  - den delen av personligheten som er nedarvet og holder seg stabilt over tid
2. Karakteren:
  - den delen av personligheten som forandrer seg etterhvert som individet blir eldre og lærer seg måter å takle stressende situasjoner på

- Man får ikke en sjenert valp til å bli skikkelig tøff og omvendt
- Viktig å ha personligheten i bakhodet i forhold til valg av valpekjøper
- Ikke la valpekjøper velge valp ut fra utseende. Rett personlighet til rett eier er mye viktigere, og dette er det oppdretter som må se og avgjøre.

NKKs etiske retningslinjer for hold av hund

- kopier retningslinjene og gi dem til alle valpekjøperne!

Dataspillet ”Hunden blå” (Blue dog)

- hvordan forebygge at barn blir bitt av hund?
- dataspillet er for barn i alderen 3 – 6 år og lærer dem hvordan hunden reagerer på det de selv gjør
- gi gjerne dataspillet til valpekjøpere med små barn (eller lån det til dem), helst en stund før valpen kommer i hus
- dataspillet er billig!

Oppdretter og Kjøpsloven

- NKKs kontraktsformular er utarbeidet i samarbeid med Forbrukerrådet
- Kjøp av hund er juridisk på samme måte som kjøp av kjøleskap
- Står også noe om salg i NKKs Etiske grunnregler for avl og oppdrett
  - oppdretter skal være nøye i *valg* av kjøper og skal *veilede* vedkommende
  - oppdretter forplikter seg til å opplyse om helsetilstand i rase og i valpens nærmeste familie
  - oppdretter forplikter seg til å holde seg orientert om rasen
- Ikke overlate valp med skade, sykdom eller feil uten at det i Kjøpsloven er gjort tydelig oppmerksom på dette
- Ved salg skal det foreligge veterinærattest nyere enn 2 uker
- Valper skal ikke leveres før de er 7-8 uker, og de skal være behandlet mot innvollsparasitter etter gjeldende anbefaling (dette er et *krav*)
- Oppdretter skal sørge for at valpen snarest mulig blir registrert i NKK, og overlate reg.bevis til kjøper hvis ikke annet er avtalt
- Det er obligatorisk å registrere hele kullet samtidig og senest når valpene er 3 mnd (dette er for å unngå at oppdrettere venter med registrering til den enkelte hund evt er registrert fri for HD)
- Valper som ikke er solgt ved registreringstidspunkt, blir registrert på oppdretter. Omregistrering ved salg er gratis
- I løpet av 2011 vil det bli et krav at alle valper ved endelig registreringstidspunkt (dvs senest ved 3 mnd alder) er ID-merket

Nedenfor følger innholdet i kontraktsformularet i NKKs kjøpsavtale i sin helhet, med vilkår og div. informasjon:

KJØPSAVTALE

Revidert januar 2011

NB! Dette avtaleformular er utarbeidet av Norsk Kennel Klub (NKK), som er hundeeiernes organisasjon, og derfor representerer både oppdrettere og kjøpere. Norsk Kennel Klub har ingen myndighet eller ansvar i forholdet mellom kjøper og selger. Eventuelle tvister mellom partene er NKK uvedkommende. NKK er uten ansvar for feil eller mangler ved kontraktsformularet.

Selger

Navn
Adresse
Postnr.
Sted
Telefon

Kjøper

Navn
Adresse
Sted
Postnr.
Telefon

Hundens navn

Rase

Fødselsdato

Farge..... Kjønn: Hann..... Tispe.....

Hundens registreringsnummer i NKK:.....

ID-merkenr.: (hvis utført) .....Tatoverr.....Chip.....

Reg. nr..... Hundens fars navn.....

Reg. nr..... Hundens mors navn.....

Forsikring

Dersom valpen er forhåndsregistrert i NKK, er den forsikret i Agria Dyreforsikring med en livsforsikring på 6 000 kroner frem til dagen etter at valpen blir overlevert valpekjøper, dog ikke ut over fylte 12 uker. Dersom valpens mor har en avlsforsikring i Agria, har valpen en veterinærforsikring som erstatter veterinærkostnader begrenset til 6 000 kroner. Forsikringen gjelder til dagen etter levering, dog ikke ut over fylte 12 uker. Tegnes ny forsikring i Agria Dyreforsikring innen 10 dager etter levering, gjelder denne uten karenstid. Veterinær- og/eller livsforsikring som tegnes samtidig med at valpen blir levert til ny eier, vil gjelde som uavbrutt fra det tidspunktet valpens forsikring hos oppdretteren begynte å gjelde. For fullstendige vilkår, les på www.agria.no. Det tas forbehold om endringer.

Valpen er forhåndsregistrert og leveres med gratis livsforsikring (se over):

Ja.....Nei.....

Valpens mor har forsikringen Agria Avl med veterinærdekning for valper og forsikring mot skjulte feil:

Ja.....Nei.....

Valpen har en egen veterinærforsikring i Agria betalt av oppdretter:

Ja .....Nei.....Dekning.....

For informasjon om videre forsikring i Agria Dyreforsikring, ring 815 20 005

Betaling

Inkludert i beløpet er registrering i Norsk Kennel Klub.

For hunden betales kr..... Kontant ved avhenting ..... Kjøpesummen betales slik .....

Registreringsbevis:

Selgeren forplikter seg til uten unødige opphold, etter at kjøpesummen er betalt, å besørge kjøperen registrert som hundens eier i NKKs Hunderegister, og besørge registreringsbeviset sendt/overlevert kjøper.

Veterinærattest:

Hunden er veterinærbesiktiget. Attesten vedheftes avtalen.

Kjøpsvilkår:

1. Hunder er bærere av en sum av arvelige anlegg, hvorav flere kan resultere i, eller betinge anlegg for sykdom eller lyter. Det henvises i denne forbindelse til den informasjon som er tatt inn på side 3 og 4 i denne avtalen.

Selv om hunden ved levering er funnet frisk og fri for sykdomstegn, jf. veterinærattesten, kan det allikevel skje at hunden er bærer av anlegg som foran nevnt. Selgeren kan ikke garantere at hunden ikke senere kan utvikle lidelser hva enten disse måtte være arvelig betinget og/eller skyldes miljøpåvirkning. Med dette er avtalt de egenskaper hunden har eller måtte få.

Foreligger det særlige arvemessige problemer for rasen, bør disse opplyses i punkt 5 "Særlige vilkår" nedenfor.

2. Kjøperen bekrefter at hunden er besiktiget ved overtakelsen og funnet i orden. Selgeren bekrefter at kjøperen er informert om de feil hos hunden som han/hun har kjennskap til, om arvelige sykdommer innen rasen og om hundens mulige arveanlegg for disse feil. Selgeren bekrefter at kjøperen har fått informasjon om fôring og behandling av hunden.

Selges hund som har feil eller mangel, plikter selger å informere kjøper om dette. Hunden overtas da på særlige vilkår og dette skal anføres under pkt. 5 nedenfor.

3. **Latente feil:** Skulle hunden utvikle sykdommer av avgjørende (invalidiserende) betydning for hundens sunnhet, og såfremt disse beviselig er medfødt eller oppstått i den tid hunden har vært hos selger, kan kjøper kreve tilbakebetaling inntil kjøpesummen. Hvis kjøperen krever kjøpet hevet på grunn av vesentlig mangel, må han hvis selger forlanger det, mot refusjon av kjøpesummen, levere hunden tilbake til selger. Dette kan bare unnlates hvis veterinærattest bekrefter at omgående avliving var uomgjengelig nødvendig.

Hvis hunden er forsikret, og kjøper får utbetalt forsikringssummen, skal det tas hensyn til dette i det endelige oppgjør mellom kjøper og selger.

4. **Testikkelfeil:** Dersom hunden ikke får normale testikler senest ved 18 måneders alder, betaler selgeren tilbake kr.

5. **Særlige vilkår:** Her bør selgeren redegjøre for mulige arvemessige problemer for rasen, og eventuelle feil eller mangler ved den solgte hund, jf. pkt. 1 og pkt. 2 ovenfor. Avtalte tilleggsvilkår må ikke være urimelige for kjøperen. Hvis de bestemmelser som avtales under dette punkt er i strid med det som er trykt foran, må det i den skrevne del uttrykkelig henvises til de trykte bestemmelser som fravikes.

6. **Nytt punkt om Reklamasjon,** som må fremmes overfor selger innen rimelig tid etter at feilen er merket eller burde vært merket.

Følgende er avtalt: (hvis det ikke er plass, skriv på eget ark i 2 eks.)

.....
 .....
 .....

Undertegnede, kjøper og selger, erklærer herved at vi i fellesskap nøye har gjennomgått denne kjøpeavtale.

Dato:.....Sted:.....Selger:.....Kjøper:.....

Viktig informasjon ved kjøp av hund

En hund er et levende vesen. Den utvikles og forandres gjennom hele livet.

En valp har en rekke arveegenskaper som utvikles avhengig av miljøet den lever i. Såvel bruksegenskaper, mentalitet og en rekke helseegenskaper utvikles i samspill mellom hundens miljø og arvelige disposisjoner. Mange sykdommer/lidelser/mangler er ikke medfødte, men utvikles i hundens oppvekst dersom en kombinasjon av uheldige omstendigheter er til stede. Flere av disse kan ikke diagnostiseres før hunden har nådd en viss alder og utvikling. Nedenfor omtaler vi noen av de mest omtalte lidelser hos hund, hvor det også foreligger mulighet til å stille holdbare diagnoser og resultater som kan registreres.

Det presiseres at det i mange raser er andre sykdommer som kan være alvorligere enn nedenfor nevnte lidelser.

Hofteledds dysplasi (HD)

Hofteledds dysplasi (HD) hos hund er en arvelig betinget lidelse i hofteleddene. Lidelsen arter seg på den måten at hofteleddene ikke utvikler seg normalt, i de fleste tilfellene er dette karakterisert ved at hofteskålene blir grunnere og mer åpne enn det vi finner hos normale dyr. Dette vil i praksis si at lårhodet og hofteskålene ikke passer fullkomment til hverandre, og dette vil gi unormale slitasjeforhold i hofteleddet, noe som igjen fører til sekundærforandringer i form av for eksempel forkalkninger i leddet. Utviklingen av HD kan også være miljømessig betinget.

Avhengig av hvor uttalt lidelsen arter seg røntgenologisk hos den enkelte hund, gir man hunden en av følgende betegnelser for dens hofteleddsstatus: Fri for HD, svak HD, middels HD og sterk HD. Hofteledds dysplasi (HD), vil kunne konstateres ved røntgenundersøkelse, for små og middels store hunder i 12 måneders-alderen, for store i 18 måneders-alderen. Kjøper som reklamerer på grunnlag av at slik sykdom foreligger, må ikke se bort fra at det vil bli lagt til grunn at han burde ha oppdaget feilen når hunden var moden for slik røntgenundersøkelse.

Kjøpere bør være oppmerksomme på at for registrering av valper i Norsk Kennel Klub kreves det for en del raser at valpens foreldre er røntgenundersøkt mht. HD, og at de er identitetsmerket senest samtidig med røntgenfotograferingen. Opplysning om hvilke raser dette gjelder kan fås ved henvendelse til Norsk Kennel Klub.

Albueledds dysplasi (AD)

Albueledds dysplasi er en skjelettlidelse hos hund som enten kan skyldes arv eller i enkelte tilfeller kan opptre etter en skade. Det er flere lidelser inne i albueleddet som kan gi forandringer. Albueledds dysplasi er kroniske forandringer som utvikles i og rundt albueleddet. Primærårsaken til albueledds dysplasi er osteochondrose (forandringer i leddbrusken) eller osteochondroselignende forandringer. Disse lidelsene kan gi smerter som fører til skjev belastning og sekundært kan det utvikles benpåleiringer rundt leddet. Diagnosen stilles ved hjelp av røntgen, hvor eventuelle sekundærforandringer vurderes.

På samme måte som ved HD graderes lidelsen og det benyttes følgende betegnelser: Fri, svak grad, middels grad og sterk grad. Albueledds dysplasi (AD) vil kunne konstateres ved røntgenundersøkelse, for små og middels store hunder i 12 måneders-alderen, og for store i 18 måneders-alderen. Kjøper som reklamerer på grunnlag av at slik sykdom foreligger, må ikke se bort fra at det vil bli lagt til grunn at han burde ha oppdaget feilen når hunden var moden for slik røntgenundersøkelse.

På samme måte som ved HD er lidelsen betinget både av arv og miljø.

Kjøpere bør være oppmerksomme på at enkelte raseklubber krever kjent AD-status ved formidling av valper gjennom klubben. Denne undersøkelsen gjøres som oftest samtidig med røntgenundersøkelse for HD. Opplysning om hvilke raser dette gjelder kan fås ved henvendelse til raseklubbene.

Øyesykdommer

For en del raser kan forskjellige øyesykdommer forekomme. Disse kan vanligvis ikke forutses av oppdretter.

Testikkelmangel

Det kan hende at en hannhund ikke får en eller begge testikler på normal plass når den blir voksen. Dette kan være en arvelig feil og i følge internasjonale regler kan slike hunder ikke delta på utstillinger og prøver, bortsett fra lydighetsprøver og agility. Avkom etter slike hunder kan heller ikke registreres.

Kjøperen skal imidlertid være oppmerksom på at testikkelmangel ikke er noen sykdom. Hunden er ellers normal og vil fungere som normalt bortsett fra ved avl og utstilling/prøve. Det er ikke mulig for oppdretter å forutse denne feilen. Selv om den er arvelig, skyldes den et recessivt (vikende, skjult) arveanlegg og dukker derfor opp tilfeldig. Selv om begge testikler er på plass i vanlig salgsalder, dvs. ca 8 uker, kan allikevel testiklene trekke seg tilbake, og det er da mulighet for at de enten faller på plass igjen, eller forblir tilbaketrukket. Man kan ikke med endelig sikkerhet si om testiklene kommer på normal plass før i 12 måneders-alderen.

Det er vanlig at oppdretter betaler tilbake en del av kjøpesummen dersom hunden ikke har fått begge testiklene når den er 18 måneder gammel. Hvis intet er avtalt i kjøpsvilkårenes pkt. 4, må selger måtte regne med å betale tilbake inntil halvparten av kjøpesummen.

Norsk Kennel Klub

Kjøper må være oppmerksom på at i Norge er det kun Norsk Kennel Klub (NKK) som er anerkjent av den internasjonale organisasjonen Fédération Cynologique Internationale (FCI). Det finnes et par mindre sammenslutninger som har egen registrering, men disse er ikke anerkjent av Norsk Kennel Klub.

Informasjon om kjøpsrett

Generelt

Norsk Kennel Klubs kjøpeavtale tar i prinsipp sikte på kjøp av valp. Et slikt kjøp blir regnet som forbrukerkjøp, hvis hunden er kjøpt fra yrkesselger når den hovedsaklig er til personlig bruk for kjøperen, hans familie, husstand eller omgangskrets.

I forbrukerkjøp kan ikke kjøperen stilles dårligere enn etter forbrukerkjøpslovens alminnelige bestemmelser. Dette vil i praksis si at i all hovedsak er Forbrukerkjøpsloven ufravikelig.

Går kjøpet ikke inn under reglene for forbrukerkjøp, går kontraktens bestemmelser foran lovens ordlyd.

Kjøpekontraktens angivelse av muligheten for arvelige eller arvelig betingede sykdommer, lyter eller feil, er en avtale om egenskapene hos den solgte hund. Selger bør ta inn under pkt. 5 "Særlige vilkår" spesielle arvemessige problemer for rasen og eventuelle feil og mangler ved den solgte hund.

I forbrukerkjøp skal hunden være i samsvar med offentligrettslige krav, det som er aktuelt er at valpen ikke må være i strid med loven om farlige hunder.

Hvis kjøperen mener at hunden har feil i strid med kontrakten, og feilen er vesentlig, har han krav på prisavslag eller å kreve kjøpet hevet. Hvis kjøpet heves, betyr dette i hovedsak at kjøperen skal levere hunden tilbake mot at selgeren refunderer kjøpesummen.

For mindre vesentlige feil kan kjøperen ha rett til prisavslag.

For å kunne kreve heving av kjøpet, evt. prisavslag og/eller erstatning, må kjøperen reklamere feilen. Dette må gjøres innen rimelig tid etter at kjøperen har merket, eller burde ha merket, feilen eller mangelen.

Kjøper som reklamerer på grunnlag av HD eller AD må ikke se bort fra at det vil kunne bli lagt til grunn at kjøperen burde ha oppdaget mangelen når hunden var moden for røntgenundersøkelse, jf. avsnittene om de to sykdommene på side 3.

For forbrukerkjøp av hund gjelder en reklamasjonsfrist på inntil 5 år etter levering. Etter dette tidspunkt er det for sent å reklamere.

Hvis selgeren har opptrådt grovt uaktsomt eller for øvrig i strid med redelighet og god tro, gjelder det imidlertid ikke noen frist for reklamasjon.

Kjøperen plikter å betale og vanligvis hente hunden hos oppdretter. Overholder han ikke sine plikter har selgeren tilbakeholdsrett, og også rett til erstatning for oppstillingskostnader o.l.

For øvrig henvises til Kjøpsloven og Forbrukerkjøpsloven.

NB! Dette avtaleformular er utarbeidet av Norsk Kennel Klub (NKK), som er hundeeiernes organisasjon, og derfor representerer både oppdrettere og kjøpere. Norsk Kennel Klub har ingen myndighet eller ansvar i forholdet mellom kjøper og selger.

Eventuelle tvister mellom partene er NKK uvedkommende. NKK er uten ansvar for feil eller mangler ved kontraktsformularet.

Norsk Kennel Klub
Pb 163 Bryn, 0611 OSLO
Besøksadresse: Nils Hansens vei 20
Tlf: 21 60 09 00, fax 21 60 09 01

NKK har utarbeidet et formular for fôrvertavtaler, der det skal framgå hvilket eiernavn som skal stå på reg.bevis, hvem som skal betale hva, at oppdretter har eidsrett til et visst antall kull, parringer, eller hunden har nådd en viss alder. Når de avtalte kriterier er nådd, overføres eiendomsretten til fôrverten, og avtalen opphører.

FÔRVERTAVTALE

Oppdretters navn/adresse:.....
Fôrvertens navn/adresse:.....
Hundens navn/rase: .....
Farge: .....Kjønn: .....Reg. nr.:.....

Fôrverten overtar hunden på følgende betingelser (fyll ut eller stryk det som ikke passer).

A. Eierforhold

Fôrverten overtar hunden den.....og skal fra denne dato ha den i sin varetekt og behandle den som sin egen. Hunden registreres/er registrert på.....

B. Utgifter ved hundeholdet

Daglige utgifter ved hundeholdet inkludert vaksinasjoner betales av.....
Hunden forsikres for kr. .... og dette betales av.....
Unormalt store utgifter, (over kr. ...., unntatt utgifter til fôr etc. og som ikke dekkes av forsikringen) betales av .....
Ved utbetaling av forsikringssum, tilfaller beløpet .....

C. Sunnhet (gjelder spes. raser hvor det stilles krav til reg.)

Hunden skal røntgenfotograferes mht HD/albuer og samtidig ID-merkes innen..... mnd.alder.
Hunden skal øyeundersøkes m.h.t..... innen ..... mnd. alder, og senere.....
Utgifter skal betales av.....

D. Utstillinger/Prøver

Oppdretter har førsterett til å stille ut/delta på prøver med hunden mot å dekke alle utgifter. Dette skal varsles i god tid i forveien.
Skal fôrvert stille hunden må oppdretters samtykke innhentes hver gang.

E. Avl

Oppdretter har rett til ..... kull/parringer på hunden, eventuelt ..... levende fødte valper. Valg av hannhund/tispe bestemmes av oppdretter. Ved påsetting av valper skal dette skje i forståelse mellom partene og varsles i god tid.
Dersom fôrvert oppföder valper gis en godtgjøring på kr. .... pr. valp.
(Eventuelle tilleggsavtaler henvises til pkt. B.) Utgifter til veterinær dekkes av .....
Ved salg tilfaller inntekten .....

Fôrverten har selv ikke adgang til å bruke hunden i avl uten oppdretters skriftlige samtykke.

F. Avtalen opphører

Når de i pkt. E avtalte forhold er oppfylt, overføres eierrettighetene til fôrvert/eventuelle disposisjonserklæringer strykes. Hunden omregistreres til fôrvert og dette betales av.....

Inngått avtale kan ikke ensidig oppheves av oppdretter med mindre det er svikt på vesentlige punkter eller hunden beviselig har blitt mangelfullt skjøttet.

Denne avtalen er utferdiget i 2 eks. hvorav begge parter beholder en hver.

Sted: ..... Dato: ..... Oppdretter: ..... Fôrvert:.....

Denne standard avtale er utarbeidet av NKK på bakgrunn av erfaring og etablert praksis.

Oppfyllelse av avtale og eventuelle tvister er Norsk Kennel Klub uvedkommende.

Generelt om Fôrvertavtaler

Hensikten med fôrvertavtaler kan være mange. Det vanligste er at avtalene gjør det mulig for oppdrettere å holde flere avlsdyr enn det boforholdene gjør mulig. Fôrverten får holde hund uten de økonomiske utlegg et kjøp medfører. I alminnelighet ordnes det slik at hunden overtas av fôrverten uten betaling, men oppdretteren forbeholder seg eiendomsretten inntil hunden har hatt et avtalt antall kull/valper/paringer - eventuelt nådd en avtalt alder. Inntil disse betingelser er oppfylt overføres eiendomsretten til fôrvert og avtalen opphører.

Det må understrekes at fôrvertavtalen er en gjensidig bebyrdende kontrakt. Isteden for å betale en kontant kjøpesum, forplikter fôrverten seg til å gi oppdretteren rett til å hente hunden til utstillinger, og også gi fra seg hunden under valpingen og i tiden deretter. Til gjengjeld får fôrverten eiendomsretten til hunden når avtalen er avsluttet.

Fôrvertavtaler har dessverre i mange tilfeller ledet til vanskeligheter. Grunnene er mange, særlig kan fremheves at det er avtale om et langvarig avtaleforhold, og det kan lett oppstå gnisninger mellom partene i forbindelse med at hunden hentes til utstillinger og av oppdretteren kreves bedekket.

En annen ting er at fôrverten lett kan la seg blinde av den øyeblikkelige fordel ved å slippe å betale ordinær kjøpesum for en valp, og ikke i tilstrekkelig grad overskuer konsekvensene av de plikter man til gjengjeld påtar seg. Oppdretteren på sin side kan ha lett for å overvurdere verdien av at de frafaller kravet på kontant kjøpesum, og stiller urimelige krav overfor fôrverten.

Ut fra erfaringer vil Norsk Kennel Klub på det sterkeste advare mot åpenbart urimelige bestemmelser. Norsk Kennel Klub vil også sterkt understreke viktigheten av at det inngås skriftlige avtaler. Disse avtaler er juridisk sett kompliserte, og det er derfor viktig at partene skriftlig presiserer hva de avtaler. Til dette kommer også at avtalene jo normalt forutsettes å løpe over flere år, hvorfor også skriftligheten er viktig for å unngå feilerindringer og erindringsforskyvninger.

I en standardavtale er det ikke mulig å ta med alle aktuelle forhold, men det understrekes at betingelsene må være avtalt på forhånd. Endringer i ettertid må være akseptert av begge parter og er ingen grunn til oppsigelse dersom så ikke er tilfelle.

Det understrekes at Norsk Kennel Klub ikke innehar noen myndighet til å gripe inn i en kontrakt og at oppfyllelsen er NKK uvedkommende. Det kan inngås en hvilken som helst avtale, men det advares på det sterkeste mot åpenbart urimelige bestemmelser.

Rasespesifikk avlsstrategi – kortsiktig og langsiktig

NKK ønsker å tilby raseklubbene mer hjelp i forvaltningen av sine raser, være avlskonsulent. Dette forutsetter en kontingentøkning på 10-20 kr, noe det hittil ikke har vært flertall til.

Rasespesifikke dommeranvisninger (RSD)

- tilsvarende de svenske
- går på eksteriøre overdrivelser (ekstreme ting)

Oppdretternes etiske og moralske ansvar

Hvilke krav bør stilles til en oppdretter?

Hva kan en oppdretter forlange av sine valpekjøpere?

Vi har disse reglene og retningslinjene til å hjelpe oss:

- NKKs etiske grunnregler for avl og oppdrett
- NKKs retningslinjer for hold av hund

Etikk = det vi tenker/læresetninger

Moral = det vi gjør/praktisering av læresetningene

Synet på hva som er bra endrer seg, og det endrer seg på bakgrunn av kunnskap.

- Oppdretterne sitter med hovedansvaret og må gjøre jobben
- =ppdretterne må foreta valg med bakgrunn i kunnskap og viktige etiske vurderinger
- NKK må legge tilrette
- Oppdretterne må tenke langsiktig: Hva er best for rasen? Ikke hva som er best for meg.
  1. Avl og utvikling av hunderaser skal basere seg på **langsiktige** mål og sunne prinsipper slik at avlen fremmer god helse, godt temperament og rasetypiske bruksegenskaper
  2. Avlen må tjene formålet med å bevare og fortrinnsvis utvide den genetiske variasjonen i rasen. Matadoravl og sterk innavl bør unngås (matadoravl defineres som 5 % av registrerte valper i løpet av 5 år)
  3. Den gode avlshunden er den som gir gode **avkom**